gelaten, maar bidden *moet* en bidden *kan* ieder een,.. en toch is goed bidden een zoo uiterst moeilijke kunst, of liever het is een heilige bezigheid die het uiterste van onze zielshelderheid, zielsaandrift en zielsvaardigheid eischt, en die toch nooit kunst mag worden, of het houdt op bidden te zijn.

Ook de discipelen gevoelden dat, en toen ze wederom getuigen waren geweest van de plechtige daad, dat Jezus, een eindweegs van hen gegaan zijnde, zich in het gebed tot den Vader had afgezonderd, wekte dit zoozeer het besef van hun eigen onmacht om recht te bidden, dat, toen Jezus weer tot hen kwam, één hunner tot hem zeide: „Heere, leer ons bidden, gelijk ook Johannes zijn discipelen geleerd heeft."

Nu zou een overgeestelijk kind van God, in onze dagen, zulk een vraag allicht bestraffend hebben afgewezen. Ieder moet immers uit zich zelf bidden, en wat waarde zou een van buiten geleerd gebed voor God hebben!

Maar Jezus was zoo overgeestelijk niet. *Hij* ja, *Hij* had nooit anders dan uit zichzelf. Maar hij verstond 't niettemin, hoe moeilijk 't rechte bidden voor ons zondaren zijn moet, en, al zouden zijn discipelen eens de leermeesters en voorgangers van de kerk aller eeuwen worden, hij begreep die vraag om hun te leeren, hoe ze bidden zouden, en gaf hun om te bidden het *Onze Vader* in zijn bijna hemelsche taal.

Hij zei niet: „Bid in dezen trant". Hij gaf hun 't *Onze Vader* niet als voorbeeld, hoe te bidden. Neen, de Heere zei uitdrukkelijk: „Wanneer ge bidt, zoo zegt".

Johannes had ook blijkbaar zulk een formulier-gebed aan zijn jongeren gegeven. En zoo gaf ook Jezus een gebed in vasten vorm aan zijn discipelen, een gebed blijkbaar bedoeld en bestemd, om door hen allen saam gebeden te worden. Immers de vorm is in het meervoud: *Onze* Vader, *ons* dagelijksch brood, *onze* schulden.

Door alle eeuwen is de Kerk van Christus, in al haar vormen, aan dat *Onze Vader* getrouw gebleven. En ook onze vaderen hebben in onze Liturgie niet alleen vaste gebeden aangenomen voor den eeredienst, maar ook het bidden van het *Onze Vader* in de vergadering der gemeente, keer op keer, verordend.

Maar sinds de 18e eeuw heeft men daarmeê gebroken. Vooral uit Schotland kwam de invloed, die al wat naar vasten vorm geleek, op zij drong, en die met name in de kerk geen ander gebed wilde dan het vrije gebed van den voorganger.

Dit was hoog gemikt; maar was het niet te hoog, en heeft 't overgeestelijke niet maar al te zeer juist aan het geestelijke afbreuk gedaan?

Ongetwijfeld, het is het hoogste als de ziel, boven elk steunsel verheven, zich uit vrijen Geestesaandrang tot haar God verheft, en op vleugelen des Geestes zich in heilige, gewijde taal voor haar God mag uitbreiden. Zulke heerlijke oogenblikken zijn er in het gebedsleven. En het is te verstaan, dat in zulke oogenblikken zelfs het *Onze Vader* niet concreet genoeg is, om de ziel in haar uiting voor God te geleiden.

Maar vraag het u eens in ernst af, hoevelen zijn er onder de grooten en de kleinen in de Gemeente, die tot zoo heilige hoogte zijn opgeklommen, en, als er van dezulken zijn, hoevele zijn de oogenblikken op een langen dag, dat zoo zuivere, heilige gemoedsstemming hun deel is?

Reken toch met de werkelijkheid, en denk niet alleen aan u zelven, maar heb ook deernis met die arme schapen in de gemeente en in uw eigen huis, die geestelijk nog o, zoo laag staan en die toch ook bidden moeten, en voor wie het toch niet minder heerlijk dan voor u is, zoo ze in het bidden iets nader bij hun God komen, en iets van Gods heilige tegenwoordigheid ervaren mogen.

Wat stonden de discipelen van Jezus niet hoog boven ons, en toch, ook voor hen achtte Jezus zulk een geleerd gebed zóó weinig doeloos of overbodig, dat hij zelf hun zulk een gebed gaf.

Het is zoo, elk in zijn vorm vaststaand gebed leidt tot misbruik. Maar zoudt ge dan wanen dat Jezus noch voorzien noch geweten heeft, tot welk misbruik ook het *Onze Vader* zou leiden? en toch gaf hij het aan zijn jongeren.

Niets kan zoo heilig zijn, of ons gebrek en onze zonde zal 't tot misbruik bezigen. De Doop is misbruikt, en het Avondmaal is misbruikt, en de Schrift is misbruikt. Zal daarom dit alles te veroordeelen zijn?

Ook met het gebed staan we hier voor de o, zoo pijnlijke keuze.

Zeg, dat alleen het Geestesgebed uit de eigen ziel voor God bestaan kan, en het is zoo, alle misbruik valt dan weg, maar ge krijgt dan ook die duizenden van gezinnen, waarin ganschelijk niet meer gebeden wordt, en alle heugenis van 't gebed allengs uitslijt.

Maar ook, herstel het in zijn vorm vaststaand gebruik, en ge krijgt, met onafwendbare noodzakelijkheid, het prevelen met de lippen, zonder dat de ziel erbij is. Niet bij allen, God zij lof, maar toch bij velen, en zoo menig gebed wordt ontwijd.

Voor die keuze nu staande, neigen o, zoo velen er toe, om te zeggen: „Laat die anderen dan niet bidden, mits er dan maar enkelen zijn die echt bidden", en snijd in elk geval het werk der lippen, waar geen hart in spreekt, af.

En toch *mogen* we zoo niet spreken. Wat Jezus tot zijn discipelen sprak, sluit het uit. Laat ons nederiger zijn. Laat ons erkennen, dat zelfs de gemeente des Heeren voor zoo hoog geestelijk standpunt te laag staat, en dat, zal 't gebed standhouden, zal 't een kracht in geheel de gemeente, in elk huis, voor elk lid van dat huis, voor groot en klein blijven, *beide* stand moet houden, zoowel het Geestesgebed uit de eigen ziel, als het gebed dat allen bidden kunnen, omdat het ons allen geleerd is.

Onze lofverheffing in lied en psalm zou ook hooger staan, als elk onzer geschapen dichter was, en zoo we nooit een psalm zongen uit een boek, maar altoos een lied uit eigen bezieling en geestesaandrift.

Toch doen we dat niet. Het kan niet. Dichters zijn we niet. En ook zou saam-zijn ondenkbaar zijn, indien we niet saâm éénzelfde lied zongen.

Nu leidt ook dit tot misbruik. Psalm na Psalm gaat in de gemeente op, dien meer dan één zingt met de lippen, zonder dat zijn ziel in de woorden van 't lied is.

Maar wie zal daarom onze Psalmen uit Gods Huis willen bannen?

Het zou een grijpen zijn naar overgeestelijk leven, dat ons den dood in onzen eeredienst bracht.

Maar er is nog dieper bewoegreden.

Kent ge het niet bij ervaring, hoe, als uwe ziel nabij God wil zijn, vaak niets hiertoe zoo zeer bevorderlijk is, als het bij uzelven opzeggen van een bezield psalmvers, dat gij als kind geleerd hebt, dat steeds u bijbleef, en dat door zijn gewijde taal u vanzelf losmaakt uit uw gewone gedachtenwereld, en u met heel uw ziel opheft tot uw God? Is, als ge bidden woudt, en 't gebed wilde niet komen, een eerst bidden van het *Onze Vader* niet dikwijls het dankbare middel geweest, om in u de gebedsstemming over te leiden? De Schrift is ook een formulier, en blijft ook altoos hetzelfde, en toch, is niet juist het lezen van die Schrift, eer ge bidden gingt, u niet gedurig het middel geweest, niet alleen om te *kunnen* bidden, maar om te kunnen bidden in die gewijde taal die de ziel meêsleept?

Tweeërlei oorzaak is hier werkzaam.

Vooreerst *de taal*. Er is een taal ook voor ons bidden en lofzingen. Die taal welt niet aan een ieder vanzelf uit de ziel op. Er zijn er geweest, die de gave hiervoor bijzonderlijk ontvingen. En is het nu niet natuurlijk, dat wie David nazingen, of Paulus nabidden mag, voelt, dat dit hem helpt en verheft, en verder brengt dan hij uit zichzelf ooit zou gekomen zijn?

Maar dan is er nog iets anders. Gebedswoorden en lofverheffingen, die van de jeugd aan met ons door het leven zijn gegaan, geven aan onze zielsuiting een bestendigheid die ons innerlijk sterkt en wijdt. En als we dan daarbij het heerlijk besef hebben, dat die gebedswoorden en lofverheffingen niet alleen ons eigen zijn, maar nu en in vroegere eeuwen de taal van Gods kinderen waren, dan is het of iets van de zalf van Aäron over dat alles gedropen ligt, en of die reuk ons hart verkwikt.

Het zoeken en dringen blijft toch, om onder dit alles de zalige nabijheid onzes Gods te ervaren. Welnu, ook het *Onze Vader*, stil, rustig en ernstig gebeden, ontsluit voor uw ziel de poorte des hemels. Psalmtaal veert de ziel als vanzelf naar boven. Al wat aan onze dolende, vaak zoo machteloóze ziel den steun van het gewijde woord leent, stemt ons in hooger toon. En ook, al wat ons in en onder het bidden en lofzingen de gemeenschap met al Gods heiligen en de gemeenschap met ons eigen godvruchtiger verleden doet ervaren, stelt een beschermende macht tegenover de macht der wereld die ons van onzen God verre wil houden.

De zegenspreuk bij het uiteengaan uit het heiligdom kon ook elk prediker wel zelf verzinnen; maar toch, dat dit niet geschiedt, dat er in deze zegenspreuk althans een vaste vorm bleef, het is een winste, waarvoor we danken mogen.

Nu kan de prediker er niets van zichzelf in leggen. Hem vergeet ge daarbij, maar juist omdat hij er bij terugtreedt en niet uitkomt, doet die zegenspreuk u als een nederdruppelende genade aan, die u toekomt van uw God.

Amsterdam, 9 Febr. 1906.

Studies op sociaal gebied.

Het socialisme heeft in zeker opzicht reeds lang zijn vlegeljaren achter den rug. Trad het eerst op als een agitatorische beweging, die met groote leuzen en schelklinkende phrasen het volk trachtte op te zweepen, al spoedig werd gevoeld, dat het nooit invloed zou krijgen in de kringen der geestelijk ontwikkelden, wanneer het niet in een wetenschappelijk kleed zich hulde. Vooral Engels en Marx zijn de mannen geweest, die het socialisme uit de volksmeetings en propagandaoptochten naar de studeerkamer hebben overgeleid en een oeconomisch stelsel hebben uitgedacht, dat aan het practisch socialisme een wetenschappelijke basis geven moest.

De strijd met het socialisme is daardoor ongetwijfeld veel ernstiger en zwaarder geworden. Eenerzijds heeft het socialisme door zijn utopieën in klare en duidelijke formules om te zetten, wel meer vat op zich gegeven voor ernstige en degelijke bestrijding, maar anderzijds eischt die bestrijding dan ook een omvangrijke kennis van de sociale toestanden, van de historie der cultuur en van de philosophische grondbegrippen, die zeker niet binnen ieders bereik valt. Wie tegen het socialisme met enkele groote woorden meent te kunnen optrekken, zou al spoedig ondervinden, dat hij op jammerlijke wijze zijn eigen kracht over- en die van het socialisme onderschat had.

Het valt daarom zeer te waardeeren, dat men ook van christelijke zijde poogt ons volk voor te lichten en de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek in bevattelijken vorm aan het publiek aanbiedt. Hoe degelijker de wapenrusting is, waarin men tegen het socialisme optreedt, hoe gemakkelijker ook de aanval zal worden afgeslagen.

Met blijdschap begroeten we daarom een tweetal werken, dat reeds lang op onze aankondiging wacht.

Het eerste werk is van Roomsche zijde verschenen. Het draagt den titel: *Sociologische beginselen. Leiddraad bij de studie der sociale quaestie*, en is geschreven door den sinds de verschijning van dit werk reeds overleden P. B. Bruin S. J., professor van de Ethica te Oudenbosch.

Een overzicht van dit werk volstaat om den inhoud der behandelde onderwerpen aan te geven. Nadat eerst de sociologie en economie behandeld zijn, bespreekt de schrijver vervolgens de sociale quaestie, zet uiteen wat staat en maatschappij zijn, toont aan, welke eischen rechtvaardigheid en recht stellen, en bespreekt vervolgens het eigendomsrecht. Daarna wordt uiteengezet het standpunt dat het liberalisme, het socialisme en de Katholieke actie inneemt, terwijl ten slotte nog gehandeld wordt over het arbeidscontract, de staatsbemoeiing en de sociale hervorming.

De schrijver geeft in hoofdzaak een uitwerking van de beginselen, door de pausen in hun encyclieken over de sociale quaesties uitgesproken, en in zooverre reeds moet dit werk belang inboezemen, omdat het ons een blik gunt in de Roomsche opvatting der sociale quaestie. Al is er uiteraard hier en daar een principieel verschil tusschen ons en de Roomschen, omdat hun uitgangspunt een ander is dan het onze, toch staat hier tegenover, dat de gemeenschappelijke Christelijke grondbeginselen ook in menig opzicht tot gelijke conclusies leiden. Slechts één ernstige grief hebben we tegen dit overigens in menig opzicht goede werk, dat hier telkens de voorstelling wordt gegeven, alsof tegenover socialisme en liberalisme alleen de *Katholieke* actie tegenweer biedt. Bij de Christen-democratische programs op pag. 385, wordt zelfs van de antirevolutionaire partij met geen enkel woord melding gemaakt. Wie dit werk doorleest ontvangt den indruk, alsof op Protestantsch gebied niet één politieke partij de Christelijke beginselen voorstaat. Bij de vele schrijvers die worden aangehaald, komt niet één antirevolutionair voor. Deze eenzijdigheid betreuren we, omdat ze aan de waarde van dit werk te kort doet. De schrijver was te geboorneerd Roomsch, en had blijkbaar geen oog voor de Christelijke actie ook buiten zijn kerk; daardoor schaadde hij zich zelven.

Het tweede werk, waarop we doelden, is nog meer rechtstreeks een bestrijding van het socialisme. Het draagt den titel: *Het hedendaagsch Socialisme in zijn oorsprong en wezen voor het volk geschetst*, en is afkomstig van Ds. R. J. W. Rudolph, predikant te Leiden.

Ook hier ga een korte inhoudsopgave voorop. Eerst schetst de auteur de wegbereidende factoren van het socialisme, met name de Duitsche wijsbegeerte, de kapitalistische productiewijze en het liberalistische staatsstelsel. Daarna worden de verschijningsvormen van het hedendaagsch socialisme geteekend in de sociaaldemocraten, het anarchisme en het staatssocialisme, terwijl ten slotte het wezen van het hedendaagsch socialisme wordt beschreven in zijn wetenschappelijken vorm als historisch materialisme, in zijn oeconomischen vorm als collectivisme, naar zijn politieke zijde zooals het practisch zijn wenschen tracht te verwerkelijken, en naar den invloed dien het uitoefent op zedeleer en kunst.

Zooals uit deze opgave blijkt, tracht Ds. Rudolph niet als Prof. Bruins, een Christelijk stelsel van sociologie of oeconomie te ontwikkelen, maar draagt zijn studie meer een historisch-critisch karakter. Het is er hem om te doen, het machtige verschijnsel van het socialisme in zijn oorsprong na te gaan, in zijn verschillende vormen te herkennen en in zijn innerlijk wezen te ontleden. En daarbij toont hij overal aan, hoe de beginselen, waaruit het socialisme opkomt, antichristelijk zijn; hoe de gegevens, waarmee het socialisme werkt, de keur van wetenschappelijke betrouwbaarheid missen, en tot welke droeve gevolgen het zou leiden, wanneer dit socialistisch stelsel ooit de zegepraal behaalde.

Indien onlangs nog de klacht werd aangeheven, dat onder onze mannen er zoo weinig zijn, die voor dege studie tijd en lust hebben, dan kan die klacht zeker niet over Ds. Rudolph worden aangeheven. Zijn studie over het socialisme, bijna 400 bladzijden groot, getuigt van veel werkkracht, van zeer uitgebreide litteratuurkennis, van een beheerschen van de verwerkte stof en van groote gemakkelijkheid om zijn denkbeelden in populairen vorm mee te deelen. In de geschiedenis van het socialisme is de schrijver uitnemend thuis; de actestukken en politieke programs biedt hij in extenso; de werken van de socialistische aanvoerders heeft hij niet minder grondig bestudeerd. En toch verstaat hij de kunst, om zonder ooit te verloopen in dorre detailstudie, telkens tot de beginselen door te dringen, en de resultaten van zijn onderzoek in smakelijken vorm aan het publiek voor te zetten.

Aan Ds. Rudolph mag daarom wel hartelijk dank gebracht worden voor dezen arbeid; en we verheugen ons, dat de eerste oplage van dit werk reeds zoo goed als uitverkocht is en een tweede editie op het punt staat te verschijnen. Wel een bewijs, met hoeveel belangstelling en waardeering deze pennevrucht ook door ons volk ontvangen is

---

Het gebed in het gezin.

Een accuraat lezer wijst er ons op, dat in ons hoofdartikel in No. 1464 gezegd werd, dat in het *gezin* door den *huisvader* het tafelgebed moet worden gesproken, terwijl in No. 1452 de opmerking voorkwam, dat „het *gezin* eerst ontstaat, wanneer uit het huwelijk kinderen worden geboren." Beide uitspraken met elkaar in verband brengende, doet hij ons nu twee vragen: voorcerst of de roeping van den man om in het gebed voor te gaan, eerst begint, als er kinderen zijn geboren en een gezin ontstaan is, dan wel of die plicht op hem rust als man in het huwelijk? En ten tweede, of er zich nooit gevallen kunnen voordoen, dat het uitspreken van het openlijke gebed ook door een der andere huisgenooten moet worden verricht?

De eerste vraag is zeker het gemakkelijkst te beantwoorden, want het spreekt wel van zelf, dat de priesterlijke roeping van den man om in het gebed, voor te gaan, niet eerst ontstaat doordat er kinderen geboren worden, maar van meet af op hem rust. In het eerste citaat werd eenvoudig geconstateerd, dat in het gezin niet aan de kinderen of aan de moeder, maar aan den huisvader de plicht opgelegd is om het tafelgebed te doen. Maar daaruit af te leiden, dat zoolang er geen gezin in de volle beteekenis des woords bestaat, omdat de kinderen ontbreken, die plicht dus niet zou bestaan, is een conclusie, die geheel onjuist is.

Moeilijker is het zeker, de tweede vraag te beantwoorden. Wanneer God aan het hoofd des gezins deze priesterlijke taak oplegt, is het zeker niet goed, wanneer een ander die taak overneemt. Toch spreekt het wel vanzelf, dat ook deze regel niet zonder uitzondering is. Wanneer de huisvader ziek is of afwezig, moet de moeder de taak van haar man wel overnemen. Evenzoo wanneer de man wel, aanwezig is maar door lichamelijke gebreken, bijv. stomheid of geesteskrankheid, het gebed niet doen kan. En eindelijk bestaat ook de mogelijkheid, dat de huisvader totaal ongeloovig is, daarom niet bidden wil, maar er geen bezwaar tegen heeft, dat zijn vrouw of een zijner kinderen een zegen voor den maaltijd vraagt. Al deze gevallen zijn echter uitzonderingen en heffen den regel niet op, maar bevestigen dien. In normale verhoudingen behoort de huisvader deze plechtige handeling van het gebed uit naam van zijn gezin te doen. En tenzij bepaald onvermogen hem dit belet, is het een schuld voor God wanneer hij deze taak aan anderen overlaat.

Van de eenheid der kerk.

Dat de innerlijke geloofseenheid der Christenen ook in het uitwendig instituut tot openbaring komen moet, wordt door geen ernstig kind van God betwist. De Schrift kent nooit anders dan één kerk op één plaats. Zelfs de zondige factiegeest te Corinthe, waarbij de één voor Paulus, de ander voor Petrus, een derde voor Apollos koos, wordt door den Apostel des Heeren met al den gloed der heilige verontwaardiging gestriemd, hoewel deze factiegeest nog niet eens tot een breuke in het instituut der Kerk had geleid. Eén geloof, één Heere, één doop en daarom één openbaring van het lichaam des Heeren, dat is de heilige eisch. En wie met onze Apostolische Geloofsbelijdenis de „gemeenschap der heiligen" gelooft, kan nooit tevreden zijn met sectarisch drijven, waardoor kerk naast kerk en groep naast groep en gezelschap naast gezelschap komen te staan en de kerk aldus een caricatuur biedt van wat met één ongedeelde lichaam van Christus wezen moest.

We zeggen dit niet, alsof we daarom met de valsche eenheidsgedachte van de Roomsche kerk zouden meegaan, en nog veel minder alsof het allegaarsysteem van de Hervormde kerk ons trekken zou. Rome handhaaft althans nog de eenheid des geloofs en maakt deze tot conditio sine qua non voor de eenheid der kerk. Maar de Hervormde kerk, die alleen op *uiterlijke eenheid* bedacht is, en binnen de muren van een kerkgenootschap het meest tweedrachtige gezelschap tot saamhuizen dwingt, levert een spotbeeld van de ware eenheid van Gods kerk. We weten, dat waar het *één geloof* ophield, ook de *eenheid der kerk* op aarde niet meer kan verwezenlijkt worden; en hoe lief we den vrede ook hebben, ons gaat de waarheid bovenal.

Voor zoover het geloofsverschil scheiding maakt, moet de eenheid der kerk worden verbroken. Dat is geen zonde, maar plicht. Wie in een kerkgenootschap modern en orthodox, boeddhist en Christen, straks Jood en muzelman wil vereenigen, geeft zijn *kerk* prijs en houdt een gemengd gezelschap over, dat met de kerk van Christus tenslotte niets meer gemeen heeft. Zoo iets nog een kerk te noemen en hier van de eenheid der kerk te spreken, is een spotten met het heilige denkbeeld, dat Gods Woord van de eenheid der kerk ons geeft. Christus en Belial sluiten elkaar uit. Waar de eenheid in het geloof week, moet de éene kerk wel in vele kerken zich splitsen.

Maar des te meer dient er voor gewaakt, dat deze deeling nooit verder ga dan God de Heere in Zijn woord ze gedoogt. Wat zoon is uit hetzelfde huis, behoort als broeders saam te wonen. Waar die diepere eenheid gevonden wordt, die uit eenzelfde geloofsovertuiging ontspringt, die door eenzelfde levens- en wereldbeschouwing gedragen wordt, die ook voor de regeling van het kerkelijk leven naar eenzelfde ideaal dorst, daar mogen geen menschelijke staketsels en schotten verdeeldheid te weeg brengen. Daar behoort op elke plaats het te zijn één kudde en één herder. En zoolang die kerkelijke eenheid niet verwezenlijkt wordt, moet dat als een breuke worden gevoeld, moet de drang der liefde tot eenheid dringen, moet geen poging onbeproefd gelaten, om tot openbaring dier innerlijke eenheid te komen.

We zeggen dit met nadruk, omdat valsch conservatisme ons zoo licht vrede doet nemen met den bestaanden toestand. In 1886, toen de breuke kwam met de Synodale organisatie, werd de band des bloeds, die nog trekken bleef naar de vele Gereformeerde broederen buiten onzen kring, zoo levendig gevoeld. Er was een kloeke poging om de Gereformeerden in de Hervormde Kerk te bewegen meê het juk af te werpen. Er ging een bede uit naar de reeds ontkomen Gereformeerde Kerken om tot eenheid te komen, en men rustte niet voordat in 1892 die eenheid ten deele althans was verkregen. En zelfs werd dat smaldeel van onze Gereformeerde broeders niet vergeten, dat in allerlei kleine gemeenten en losse groepen schier vergeten voortleefde. Wie ons in die dagen van sectarisme, separatiezucht, labadisme of welken anderen lieflijken naam men ook uitdacht, beschuldigde, verstond niets van wat er omging in onze harten. Nooit is de dorst om al het nakroost van Calvijn weer saam te brengen in één kerk, zoo sterk geweest als juist in die dagen.

Maar allengs is toch iets van dien ijver verslapt. Men weet het nu eenmaal, dat de broeders in de Hervormde Kerk elke poging tot toenadering met een: geen separatie en geen doleantie beantwoorden. Van de zoogenaamde „vrije gemeenten" bleek slechts een klein deel bereid zich bij ons aan te sluiten, en de post, die nog op elk onzer Synodes voorkomt: bearbeiding dezer groepen, wordt almeer een memoriepost. En van eenige poging zelfs om het nieuw gevormde Christelijk Gereformeerde Kerkgenootschap, nu de eerste bitterheid der afscheiding week, op den plicht der eenheid te wijzen, hoorde men zoo goed als niets. We zitten nu elk onder onzen eigen wijnstok en vijgeboom. We kijken over de muren heen wat er bij onze buren zooal voorvalt, soms met ietwat leedvermaak als er bij hen een kink in den kabel kwam. Het feit, dat de Gereformeerde gezindheid in ons land zoo hopeloos verdeeld en uiteengeslagen is, is nauwelijks een oorzaak meer van droefheid der ziel en verootmoediging voor God.

Het gevaar van Separatisme dreigt zoo allengs binnen te sluipen. Niet, alsof de breuke eerst in 1834 en daarna in 1886 met de Hervormde Kerk op zichzelf een zondige separatie zou geweest zijn. Die breuke was roeping en plicht van Gods wege, en indien we over iets ons zelf te beschuldigen hebben, dan is het hierover alleen, dat de oogen ons zoo laat eerst zijn opengegaan, dat we zoolang in ontrouw aan onzen Koning hebben kunnen leven, dat we niet veel eerder gebroken hebben met een organisatie, die tot zulk een goddelooze vermenging leidt.

Maar wel schuilt het gevaar van het separatisme hierin, dat men tevreden is met in eigen kring naar de ordinantiën Gods te leven en niet meer voelt, dat zoolang al Gods erfvolk niet weer saamwoont, de toestand niet gezond is, de breuke Sions nog altijd voortbestaat en het kerkelijk vraagstuk niet is opgelost.

We waardeeren het daarom dat *Amo nesciri* thans een tweede brochure uitgaf, om tot oplossing van het kerkelijk vraagstuk te komen. Zeker, meer nog dan het *kerkelijk* weegt bij hem het *politiek* belang. Ook betwijfelen we, of het voorgestelde middel ooit tot het begeerde doel kan leiden. Wat in Groen's dagen wellicht nog mogelijk was, gaat thans niet meer. En intrekken van het Koninklijk besluit van 1816, dat aan de Hervormde Kerk haar rechtspositie schonk, schijnt ons na de Koninklijke besluiten van 1853 een onmogelijkheid; nog daargelaten dat geen Regeering de verantwoordelijkheid op zich zou willen nemen van de chaotische wanorde, die daardoor zou ontstaan. Maar ook afgescheiden van de practische uitvoerbaarheid van dit plan, waardeeren we, dat uit de adviezen van dezen volhardenden strijder zulk een drang naar eenheid van ons Gereformeerde volk spreekt, en dat blijkbaar dit woord ook in den kring der Hervormde broederen niet zonder weerklank blijft.

Om éénheid blijven we bidden en roepen. Niet alleen omdat naar onzer Vaderen wijze spreuk eendracht alleen macht maakt en onze onderlinge gedeeldheid ons land en volk ten speelbal overlaat aan allerlei invloeden en richtingen, die ons steeds verder afvoeren van God en Zijn Woord. Maar bovenal, omdat de Kerk van Christus niet gedeeld mag zijn en al wat één geloof belijdt, ook saamhoort in één kerkelijke gemeenschap.

De Studenten-almanak.

Naar de redactie van den Studentenalmanak ons meedeelt, is de geheele oplage thans reeds verkocht en kan aan verdere bestellingen geen gevolg worden gegeven.

We deelen dit mede om onzen lezers, die nog een exemplaar zouden willen bestellen, een teleurstelling te besparen.

De redactie had 700 exemplaren laten drukken en blijkbaar niet gerekend op een zoo ruim debiet.

Het Neo-malthusianisme.

Onder de zegeningen van het nieuwe bewind behoort ook, dat de wetsvoordracht van 19 September 1904 tot wijziging en aanvulling van het strafwetboek bepaaldelijk met het oog op de beteugeling der onzedelijkheid en bescherming der openbare eerbaarheid, terstond door het liberale Ministerie is ingetrokken.

De heer W. Hovy was zeker de tolk van velen, niet alleen in de Eerste Kamer maar ook in het land, toen hij daarover een diepgevoeld leedwezen uitsprak. Met name wees hij op het groote gevaar van het Neo-malthusianisme:

> Wat de afschuwelijke toestanden betreft ten gevolge van het optreden van dusgenaamde „deskundigen" op verloskundig gebied, heb ik slechts in herinnering te brengen, wat de Minister Loeff heeft gezegd in de vergadering van 28 Januari 1904:
>
> „Verder sprak de geachte afgevaardigde over het Neo-Malthusianisme en in verband daarmede, over den *abortus provocatus*. Ook daartegen zal voorziening worden getroffen. Ik ben door een ingesteld onderzoek, en ook ten gevolge van de gegevens, die mij van verschillende zijden, zonder dat ik er om vroeg, uit den lande zijn toegestroomd, tot de overtuiging gekomen, dat men hier te doen heeft met een zeer groot maatschappelijk kwaad, waartegen het beslist noodzakelijk is maatregelen te nemen.
>
> „Het Neo Malthusianisme moet, naar mijn besliste meening, en de mij verstrekte gegevens hebben die meening bevestigd, bij degenen die het toepassen, tot noodzakelijk gevolg hebben, dat zij, waar zij kunstmatig optreden tegen het ontstaan van het leven, ook vanzelf minder eerbied moeten hebben voor het ontstane leven. En bij degenen die zich als deskundigen uitgeven en preventieve maatregelen aan hun patiënten voorschrijven, moet datzelfde nog veel meer het geval zijn. Ik ben het volmaakt met den geachten afgevaardigde eens, dat het noodzakelijk gevolg van de practijk van het Neo-Malthusianisme is: abortus provocatus. En dat dit zoo is, is mij gebleken uit spontaan mij verstrekte mededeelingen, niet alleen van partijgenooten, maar ook van zeer ter zake kundige personen, die zeer hoog staan in onze Nederlandsche maatschappij en volstrekt niet behooren tot de partijen die op dit oogenblik de meerderheid uitmaken. Ik denk er natuurlijk niet aan de toepassing van hetgeen ik zeide te maken op bijzondere personen en bepaalde gevallen; ik spreek geheel in het algemeen. Ik wil er nog slechts dit bij voegen, hetgeen ik vroeger meermalen heb gezegd, namelijk, dat bij dit alles de persoonlijke vrijheid niet te na zal worden gekomen. Iedereen zal beslist vrij blijven om daar, waar zulks de overheid niet aangaat, zoo onzedelijk te zijn als hij wil."

Hiermede gaf de Minister te kennen, dat de